

Виживуть ті, хто вміє грати у довгу гру

Найтяжчі часи для фермерів закінчаться через шість-дев'ять місяців, переконаний Володимир Лапа, керівник групи експертів асоціації „Український клуб аграрного бізнесу“.

Зоряна Гошовська

Володимир Лапа

Поточний маркетинговий рік став для українських аграріїв одним з найважчих за часи незалежності. Обвал цін на сільгосппродукцію як на внутрішніх, так і на зовнішніх ринках зумовив ситуацію, коли багато підприємств опинилися на межі банкрутства. Які наслідки може мати світова економічна криза для вітчизняного АПК?

– Нині вітчизняний АПК перебуває у важкому стані, що зумовлено передусім глобальними тенденціями, які формуються, на жаль, не в межах України, а на світовому ринку. Почалося все з проблем у фінансовому секторі, які трансформувалися у знецінення акцій компаній на фондовому ринку, що, у свою чергу, змен-

шило можливості кредитування підприємств і т. д.

Вже після цього фінансові проблеми позначилися на динаміці цін на світових товарних ринках. І сільське господарство тут не стало винятком. Відбувся різкий обвал цін на аграрну продукцію. Зважаючи на те що цього року ми отримали можливість експортувати більш як 20 млн т зернових культур, то зовнішні ціни швидко перетворилися на внутрішні, й абстрагуватися від цього виявилось неможливим.

? **Що потрібно зробити державі для мінімізації негативного впливу кризових явищ на аграрний сектор?**

– Проблема полягає у тому, що внутрішніми заходами ситуацію виправити дуже складно. Держава не може забезпечити прийнятної для аграріїв рівня цін на зерно при його надлишку в 20 млн тонн, створити “кредитний рай” в окремо взятій країні теж. Це якраз та ситуація, коли втрат уникнути практично неможливо.

На жаль, останнім часом у суспільній свідомості утверджується думка, що найбільше від економічної кризи постраждають хіміки та металурги; проте насправді на АПК вона вплине не менше. Оскільки ціни на сільськогосподарську продукцію

на світових ринках почали падати ще в квітні-травні, а на добрива – тільки у вересні, то нинішні проблеми хіміків аграрії відчували вже протягом літніх місяців і потерпають від них досі.

Одним з головних чинників мінімізації негативного впливу кризи, безумовно, є продовження дії режиму пільгового оподаткування. Друга умова стабілізації ситуації – бюджетна підтримка: при формуванні бюджету на наступний рік важливо не допустити зменшення державної підтримки АПК.

По-третє, слід якомога швидше розблокувати кредитні ресурси для підприємств агропромислового комплексу. Якщо позикові гроші коштують у банках близько 30%, а цикл виробництва триває півроку, то вартість такого кредиту великою мірою позначатиметься на собівартості продукції, вирощеної сільгоспвиробниками. У цьому полягає відмінність аграрної галузі від промисловості, де цикл може тривати два-три місяці і кредитні ресурси значно дешевші.

? **Чи можна сподіватися, що аграрному сектору допоможе кредит МВФ?**

– Допомога Міжнародного валютного фонду має чітко обмежений спектр завдань. Кредит МВФ видається Нацбанку і в першу чергу йде на підтримку стабільного курсу гривні.

Українська економіка набралася кредитів, їх необхідно повертати. 2009 року Нацбанку доведеться виходити на міжбанківський ринок та купувати валюту в обсягах, які перевищують золотовалютний ресурс держави. Для погашення цього боргу, який виник за останні два-три роки передусім у банківському секторі, і беруть кредит МВФ. Про жодні можливості його використання для АПК чи іншої галузі не йдеться.

? **Чим загрожує галузі обмежений доступ аграріїв до кредитних ресурсів?**

– Зважаючи на те що у сільгоспідприємств є два джерела надходження коштів – кредитні ресурси та доходи від реалізації продукції, неможливість отримання позик позбавляє їх вибору і залишає тільки один вихід – реалізовувати вирощене. А ситуація з цінами на ринку досить складна. Цього року немає культури, яка б показала дуже добрі результати. Наприклад, собівартість зернових культур оцінюється в межах 750–800 грн/т, а ціни на фуражне зерно нині становлять 500 грн/т (на 30.10.2008. – Ред.). Тобто продаючи тонну продукції, виробник зазнає від 30 до 50% збитків. Зрозуміло, що багато підприємств не хочуть реалізувати свою продукцію, а це означає, що будуть затримки з поверненням кредитних ресурсів, виплатою заробітної плати, оренди, розрахунком із державними цільовими соціальними фондами тощо. Оскільки господарства продають собі у збиток, постає питання: в яких обсягах і за рахунок якого фінансування будуть проводитися весняно-польові роботи?

Тобто дефіцит обігових коштів у господарствах може обернутися незасіяними полями навесні?

– Тут є два варіанти розвитку подій: зменшаться посівні площі, і це може означати, що у нас таки будуть незасіяні поля, чого ми не спостерігали вже 4–5 років; другий варіант – відбудеться скорочення інвестицій у технології. Це означає, що площі будуть ті самі, але не буде міндобрив, засобів захисту рослин, нової техніки... Думаю, реально відбудеться комбінація цих двох процесів. У підсумку отримаємо зменшення врожаю. Тому вже очевидно, що наступний рік буде не таким оптимістичним у плані забезпечення як внутрішнього, так і світового продовольчих ринків.

Найпізніше у квітні-травні наступного року має відбутися корекція цін, які зрівняються із собівартістю.

Якщо по факту збирання врожаю або під час самого збирання стане зрозуміло, що виробництво знизиться суттєво, хоча б до рівня 2007 року, то і на світовому ринку ціни зростуть. Тож сьогодні можна прогнозувати або суттєву корекцію цін під урожай 2009 року, або продовольчу кризу у 2010-му. Якщо два роки поспіль

сільське господарство буде збитковим, то Україна відчує всі наслідки занепаду галузі вже 2010 року.

Компанії вже говорять про згортання інвестиційних проектів. Які сегменти галузі криза зачепить найбільше?

– Всі без винятку. Насамперед капіталомісткі галузі: тваринництво, не оминуть кризові явища і виробників техніки. Господарства економитимуть на всьому. Ті ж підприємства, які не залежать від кредитного фінансування, які мають підтвердженні його обсяги або ті, щодо яких не переглядалися умови по договорах з банками, продовжать свої інвестиційні програми. Також будуть завершені проекти, які перебувають на кінцевій стадії реалізації. Їх нерационально закривати, адже туди вкладені суттєві кошти.

Проте кредитні ресурси будуть закриті не для всіх. Ті підприємства, які показали десятки відсотків рентабельності та окупилися за рік-два, банки фінансуватимуть далі. Зміняться підходи до клієнтів, ретельніше перевірятимуть і позичальника, і самі проекти. У цій ситуації досить непогано почуватимуться вертикально-інтегровані структури, які можуть оптимізувати свої витрати. Якщо дороге зерно, у них своя сировина, якщо зерно дешеве – формують додану вартість на тваринництві. Якщо там і там немає прибутків – є своя переробка. Але навіть ці великі компанії нині перебувають у значно гіршому становищі, ніж раніше.

Нині не час для формування нових вертикально-інтегрованих структур, хоча враховуючи зниження вартості активів, через декілька місяців ті компанії, які мають фінансові ресурси, можуть поглинути або принаймні спробувати переділити ринок.

Якщо продукція рослинництва, зокрема й фураж, коштує дешево, чи можна прогнозувати зростання виробництва у тваринництві?

– Через девальвацію гривні імпортна продукція стане мінімум на 20% дорожчою. І це створить певний резерв конкурентоздатності для українського м'яса. Щонайменше припиниться зниження цін, а такі тенденції намітилися через конкуренцію з боку імпорту. Втім, я б не

говорив про те, що тваринницька галузь стане суперпривабливою. Так, ефективні виробники отримують прибутки, але для подальшого розвитку треба будувати технологічні комплекси, на які, знову ж таки, потрібні кошти.

Певні прибутки можуть отримати ті, хто займається свинарством. Цей сегмент галузі найшвидше реагує на зміни кон'юнктури ринку.

Коли приваблива ціна, то поголів'я можна відносно швидко збільшити, а коли не вигідно – досить швидко вирізати. Однак повернутися у цей бізнес тим, хто з нього вже вийшов, буде вкрай важко через те ж таки фінансування. І виробники можуть забути про свинарство вже після походу у три-чотири банки. Тому ті, хто ще займається цим бізнесом, матимуть певний ресурс, щоб наростити поголів'я, але говорити про бум у свинарстві не доводиться.

Коли, на вашу думку, ситуація в аграрній галузі може стабілізуватися?

– Для тих, хто не має власних резервів, передусім фінансових, настануть дуже важкі часи, приблизно перші півроку. Це об'єктивно. Тому у зоні ризику банкрутства перебувають передусім дрібні та середні підприємства. Найгірший період закінчиться через півроку-рік. Це означає, що цей час треба перечекаати. І ті, хто знайде таку можливість, зможе залучити кредит або ресурси з іншого бізнесу, думаю, не прогадають.

Переваги роботи в агропромисловому комплексі полягають у тому, що економити на їжі починають в останню чергу. Тому гіпотетично можна припустити, що АПК не повинен втратити стільки, як інші галузі економіки.

Скидається на те, що ми вже близько до "дна", на межі припинення падіння, і можна сподіватися, що після стабілізації на фондових ринках інвестиції підуть у глобально перспективні галузі. Всі усвідомлюють обмеженість світових продовольчих ресурсів, тому аграрна галузь у довгостроковій перспективі є суперпривабливою. Щойно з'являться ознаки стабілізації світової економіки, аграрне виробництво відчує це одним з перших. 🍀